21/02/2021

Η Εκκλησία προ και κατά την Επανάσταση του ΄21

/ Ελλάδα 1821 - 2021

Συνιστά θαυμαστό φαινόμενο στα παγκόσμια χρονικά, πώς ένας λαός, μετά από τόσους αιώνες σκλαβιάς και τυραννίας, δεν αφομοιώθηκε από τον κατακτητή του και διατήρησε σταθερό τον προσανατολισμό του προς την Ελευθερία. Ο παράγοντας που κράτησε το κερί της ελπίδας αναμμένο και συνέβαλε, ώστε ο σκλάβος λαός να μην ξεχάσει το παρελθόν του, να μη συμβιβαστεί με την μαύρη μοίρα του, αλλά να προτιμήσει τον θάνατο από μια σκλαβωμένη και ατιμασμένη ζωή, ήταν η Εκκλησία του Χριστού, η συμβολή της Οποίας στην Εθνική μας Παλιγγενεσία ήταν καθοριστική και σωτήρια.

Μετά την Άλωση της Πόλης, ο Πορθητής απέδωσε στον Πατριάρχη εθναρχικά προνόμια, με σκοπό τον καλύτερο έλεγχο των υποδούλων, επιβάλλοντας, όμως, στον ηγέτη του Γένους καθεστώς ιδιότυπης αιχμαλωσίας. Μπορεί, βέβαια, η ρύθμιση των σχέσεων της Εθναρχούσης Εκκλησίας με τον κατακτητή να συνέβαλε

στην επιβίωση της ρωμαίικης κοινότητας, η κατάσταση, όμως, παρέμενε τραγική. **Ο Παπα Γιώργης Μεταλληνός** έχει γράψει για τις συνεχείς ταπεινώσεις των Χριστιανών, για την διαμορφωθείσα νοοτροπία του ραγιαδισμού, για την δημογραφική και πολιτιστική αιμορραγία, στην οποία καταλυτικά συνέβαλαν οι αλλεπάλληλοι εξισλαμισμοί και το παιδομάζωμα. Οι Τούρκοι απέβλεπαν στην απώλεια της θρησκευτικής ταυτότητας, που ήταν ο πιο σύντομος δρόμος για τη εξαλλοίωση της εθνικής συνείδησης.

Η Εκκλησία, μπροστά στον κίνδυνο της εξαφάνισης του ρωμαίικου Γένους, δημιούργησε τις πνευματικές προϋποθέσεις της Επανάστασης, κρατώντας ζωντανά τα Ελληνορθόδοξα ιδανικά σ' όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Διαμόρφωσε τα πνευματικά θεμέλια του 1821. Ως ηγέτιδα δύναμη των υποδούλων ανέλαβε το έργο της πνευματικής τους αντίστασης και της ηθικής τους θωράκισης, διαφυλάσσοντας την πίστη και την Εθνική συνείδηση και διασώζοντας την Ελληνική Παιδεία. Δεν υστέρησε, βέβαια, στην προσφορά αίματος, κατά τα προεπαναστατικά κινήματα, αναλαμβάνοντας, τελικά, ενεργό συμμετοχή και ηγετική ευθύνη στην Επανάσταση του 1821.

Η Εκκλησία αγωνίσθηκε για να σταματήσουν οι προσχωρήσεις Ορθοδόξων στο Ισλάμ. Στελέχη της, όπως ο Νεκτάριος Τέρπος και ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, έδωσαν την πνευματική μάχη για να αποτρέψουν τον εξισλαμισμό των Ρωμηών και να διατηρήσουν την ελληνικότητα της γλώσσας καί της εθνικής συνείδησης. Βέβαια, η κορυφαία πράξη αντίστασης στα κύματα του εξισλαμισμού ήταν η θυσία των Αγίων Νεομαρτύρων. Οι Νεομάρτυρες ενσαρκώνουν την ελληνορθόδοξη παράδοση και αποδεικνύουν τη συμμετοχή του Ράσου στην αντίστασή τους, όπως και την ενότητα του Γένους εναντίον του Τυράννου.

Καθοριστικό ρόλο στην διαφύλαξη της πίστης και της εθνικής συνείδησης διεδραμάτισε η λειτουργία της ενοριακής ζωής. Τα Ιερά Μυστήρια, τα πανηγύρια, ήταν λόγοι κοινωνικής σύναξης ενωτικού χαρακτήρα, που παρείχαν ανεξάντλητη δύναμη, ελπίδα, ενίσχυση των ψυχών, ακμαιότητας του λαϊκού φρονήματος.

Η πνευματική αντίσταση της Εκκλησίας στα χρόνια της δουλείας επεκτάθηκε και στην διάσωση της Παιδείας, γεγονός που συνέβαλε αποφασιστικά στο να παραμείνει αταλάντευτος ο προσανατολισμός του Γένους προς την Ελευθερία. Οι περισσότεροι, μάλιστα, διδάσκαλοι την περίοδο της Τουρκοκρατίας ήταν λόγιοι, αλλά και απλοί Κληρικοί, που αναδείχθηκαν οι κύριοι φορείς της Ελληνικής Παιδείας και των εθνικών παραδόσεων.

Πολλοί ισχυρίζονται σήμερα ότι οι Τούρκοι δεν εμπόδισαν την εκπαίδευση των

ραγιάδων. Η αλήθεια είναι ότι δεν υπήρξε κάποια σταθερή και ενιαία «εκπαιδευτική πολιτική» εκ μέρους της Πύλης. Όλα εξαρτιόνταν από τις ορέξεις των τοπικών μπέηδων και τα μπαξίσια που αποσπούσαν από τους σκλαβωμένους. Έτσι, το υπόδουλο Γένος βρισκόταν μπροστά στο φάσμα της εκπαιδευτικής καθίζησης και της πολιτιστικής καταστροφής. **Η Εκκλησία διέσωσε την Παιδεία** με τα «ανώτερα» σχολεία, που ο Πατριάρχης Ιερεμίας ο Τρανός ίδρυσε σε ονομαστά αστικά κέντρα, αλλά και τα «κοινά», που λειτουργούσαν στους νάρθηκες των Ναών και των Μοναστηριών με βιβλία την Οκτώηχο, το Ωρολόγιο και τον Απόστολο. Οι απλοί Παπάδες και Καλόγεροι φρόντισαν να κρατήσουν ζωντανή στη συνείδηση των ραγιάδων την ένδοξη και υψηλή τους καταγωγή, την οποία όφειλαν να διαφυλάξουν και διασώσουν από την λήθη και την παρακμή. Η Εκκλησία διέσωσε την Παιδεία και με τα στοχοποιημένα Κρυφά Σχολειά, που λειτούργησαν κάτω από την μύτη των Τούρκων σε τόπους και χρόνους που κάθε μορφή εκπαίδευσης ήταν απαγορευτική. Είναι γνωστό, επίσης, το εκπαιδευτικό έργο του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού, η προσφορά του οποίου υπήρξε γιγάντια. Με το τείχος των σχολείων που ίδρυσε σταμάτησε τον εξισλαμισμό του Γένους και το κύμα του αφελληνισμού του.

Η Εκκλησία διέσωσε την ελληνορθόδοξη αυτοσυνειδησία, χωρίς την οποία δεν θα ωρίμαζε ποτέ στην σκέψη των υποδούλων το όραμα της ελευθερίας, που μετουσιώθηκε στην Επανάσταση του ΄21. Αλλά, δεν δίστασε να χύσει και το αίμα των στελεχών της, όταν οι περιστάσεις το απαιτούσαν. Μάλιστα, συμμετείχε ενεργά και καθοδηγητικά σε όλα τα προεπαναστατικά κινήματα. Οι περισσότεροι Ιεράρχες Της υπήρξαν μέλη της Φιλικής Εταιρείας, ακόμα και ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄. Πάμπολλοι εξ αυτών συμμετείχαν ενεργά στις πολεμικές επιχειρήσεις, ενώ πλήθος Κληρικών έμειναν στην ιστορία για την ηρωική του θυσία στα πεδία των μαχών. Κατά τον Φωτάκο, γραμματικό του Κολοκοτρώνη και μία από τις πρωτογενείς πηγές του Αγώνα, «πρώτος ο κλήρος εφάνη εις τον αγώνα με τον σταυρόν και με την σπάθην εις τας χείρας διά να σώση το πλανημένον ποίμνιον και οδηγήση αυτό εις την ελευθερίαν του φυσικώς, πολιτικώς και θρησκευτικώς…».

Υπάρχουν, ασφαλώς και οι επικριτές του Κλήρου, που αρνούνται την συμμετοχή του στην Επανάσταση. Όλοι τους προσεγγίζουν τα ιστορικά γεγονότα με ιδιοτελή κριτήρια, προτάσσοντας την εξυπηρέτηση των ιδεολογικών τους στοχεύσεων και αγκυλώσεων, που διακρίνονται από ξεκάθαρο αντικληρικαλισμό και περιπίπτουν στον απαράδεκτο ιστορικό αναχρονισμό, αφού προσεγγίζουν τα ιστορικά γεγονότα με τα σημερινά κριτήρια και δεδομένα και όχι με τα αντίστοιχα της εποχής που έλαβαν χώρα. Μια τέτοια προσέγγιση, όμως, είναι επιπόλαιη, άδικη και αντιεπιστημονική. Το πλέον επίσημο θύμα της ιστορικής αυτής αδιαλλαξίας είναι **ο μαρτυρικός Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄,**

εξαιτίας του περιβόητου αφορισμού της Επανάστασης, καθαρά προσχηματικού. Η επίμονη προσπάθεια αποδόμησής του φανερώνει μίσος για την Εκκλησία και το μίσος ποτέ δεν υπήρξε αντικειμενικός ερμηνευτής της ιστορίας. «Ανήκει τιμή και δόξα», **κατά τον Ακαδημαϊκό Κωνσταντίνο Δεσποτόπουλο,** «στον Πατριάρχη Γρηγόριο τον Ε΄ για τη σωστική του υπόδουλου Γένους απόφασή του να προβεί σε αποκήρυξη της Επαναστάσεως του 1821. Αλίμονο για το Γένος των Ελλήνων, αν δεν είχε τότε ο Πατριάρχης το ηθικό σθένος και τη συναίσθηση του καθήκοντος να προβεί στην επώδυνη αυτή αποκήρυξη... Εξάλλου, ο Αρχηγός της Επαναστάσεως Αλέξανδρος Υψηλάντης είχε διαμηνύσει από τον Ιανουάριο του 1821 προς τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, ότι ενδέχεται ο Πατριάρχης να προβεί σε αποκήρυξη της Επαναστάσεως, για να προστατεύσει τους Έλληνες των μη επαναστατημένων περιοχών, αλλά ότι βέβαια η αποκήρυξη αυτή δεν θα εκφράζει το πραγματικό φρόνημά του». Ο Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄, με την ηθική εγρήγορσή του, την ευθυκρισία του και την αυτοθυσία του, έσωσε το Γένος των Ελλήνων από τον επικείμενο τότε αφανισμό, με κόστος την ίδια του την ζωή!

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι η θέση της Εκκλησίας και του ιερού Κλήρου στην Ελλάδα δεν Της χαρίστηκε από κανένα. Υπήρξε και είναι η φυσική απόρροια των αγώνων και των θυσιών Της σε καιρούς πολέμου, αλλά και της κένωσής Της εν καιρώ ειρήνης. Δεν κάμπτεται από την ανιστόρητη προπαγάνδα των επικριτών Της, ούτε συντρίβεται από τα ανομήματα ενίων στελεχών Της. Η Εκκλησία, ως Σώμα του Χριστού και φιλόστοργος Μητέρα του λαού, πορεύεται στον χρόνο, θέτοντας Εαυτήν στην διακονία του Γένους, διακονία αδιάκοπη, ταπεινή, αθόρυβη, μαρτυρική και πάνω απ’ όλα αφατρίαστη, ακομμάτιστη και αληθινά εθνική.

Άρθρο του Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Ιγνατίου στην εφημερίδα “ΤΟ ΠΑΡΟΝ” 21/02/2021